

Další alternativou k otázce pouhého navrhování slasti a libosti je teorie anglického filozofa Richarda Hare. Místo abychom chápali morální pravidla jako výraz formulovaného, deklarovaného pokusu vést někoho cestou k dobrému, máme je brát jako výraz určitých preferencí. „Nezalžeš“ je jak preferencí uplatňovanou ve vlastním jednání, tak doporučením pro ostatní. Jednat morálně tedy znamená: uskutečňovat preference.

Morálně přijatelná preference (někdo může preferovat zlé věci, něco morálně nepřijatelného) je preference, o níž si myslíme, že ji sdílíme se svým okolím. Tím nastoluje Hare faktor univerzálnosti. Jednání, které získá nejvíce preferencí s ohledem na intenzitu nebo sílu, se mu proto jeví jako nejlepší.

Hare uvádí užitečné specifikace, které „morální pole“ rozšiřují za hranice „slasti/štěstí“, které však přesto nejsou zcela bezproblémové. Preference většiny přehlasovává osamocenou preferenci jedince, je však myslitelná situace, kdy dva lidé volí v téže situaci lež, kdežto třetí dává přednost tomu, mluvit pravdu. Hare se přiklání k myšlence, že v případě shody preferencí větší skupiny, váží jejich rozhodnutí nejvíce a navíc nese rysy univerzálnosti pro všechny podobné případy.

LITERATURA

- Bentham, J.: *An introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Oxford. Clarendon Press, 1823.
- Frankena, W. K.: *Ethics*. N. J. Prentice-Hall, 1963.
- Henriksen, J.-O.: „*Ansvar som etisk prinsipp. Noen tanker fra og omkring Hans Jonas' etikk*“. Norsk Teologisk Tidsskrift, 1989.
- Holte, R. m.fl.: *Etiske problem*. Ålshj. Verbum, 1979.
- Mill, J. S.: *Utilitarianism*. London. Parker and Bourn, 1863.
- Nerheim, H.: *Den etiske grunnerfaring. Fra regelforståelse til fortrolighetskunnskap*. Oslo. Universitetsforlaget, 1991.
- Singer, P.: *Practical Ethics*. Cambridge. Cambridge University Press, 1993.
- Singer, P. (red.): *A Companion to Ethics*. Oxford. Blackwell, 1991.

Kapitola 12

ETIKA CTNOSTI – KULTURNÍ DĚDICTVÍ JAKO VÝCHODISKO ETIKY

Norská zdravotní sestra se na nemocničním oddělení seznámila se situací ženy z přistěhovalecké rodiny, která má pět dětí a po porodu nejmladšího vážně onemocněla. Obává se proto následků dalšího těhotenství. Náboženské a kulturní vazby jí brání použít antikoncepci. Sestra svádí vnitřní zápas mezi trpným přijetím těchto fakt a návrhem, který by odpovídal moderní norské realitě.

Tváří v tvář etickým problémům je evidentní, že máme různé kořeny a odlišné „hodnotové systémy“. Multikulturní tvář norské společnosti je zrcadlem, v níž se zřetelně zrcadlí hodnotové konflikty a dilemata.

Nejsilněji se to projevuje v následujících oblastech: vztah mezi jedincem a společenstvím, vztah k rodině a příbuzenstvu, ty jsou často mnohem silnější než v modernizované západní kultuře. Norská zdravotní sestra a žena z přistěhovalecké rodiny budou proto řešit problémy ze zcela odlišných perspektiv: Zdravotní sestra bude vycházet z ideálu sebeurčení, právo rozhodovat o vlastním životě a principu individuální svobody, manželka přistěhovalec bude mít na zřeteli pokračování rodu, přání mít početnou a silnou rodinu, snahu po životnosti tradic atd. Zázemí, z nichž obě ženy vycházejí, je pro jejich postoje směrodatné.

To nás dále přivádí k aspektu, kterého jsme se zatím jenom dotkli, totiž že preference jsou rozhodnou měrou ovlivněny našimi kulturními kořeny a tím, jaké hodnoty vyznává společnost, do které patříme. Na to se v posledních letech zaměřili stoupenci novoaristotelovské etiky, neboli etiky ctivosti. Jejich přístup je charakterizován důrazem na způsob propojení etických otázek na kulturní modely, na místo a funkci jedince v daných kulturních souvislostech. Novoaristotelovská etika je proto kritická vůči me-

točám, zkoumajícím etické otázky v souřadnicích abstrakce a univerzality. (Pro feministickou etiku je abstrakce principů výrazem mužské dominance, viz níže – Kohlbergova kritika z pera Gilliganové). Místo toho podtrhuje morální chování vycházející z osobních schopností a vlastností. To vyžaduje osobnostní rozvoj a kultivaci. Vlastnosti, které umožňují adekvátní nasazení, v neposlední řadě i v povolání, se nazývají ctnosti.

Co je to ctnost? V hrubých rysech můžeme říci, že ctnost je stabilní, trvalý postoj vedoucí k uskutečňování dobra. Ten, kdo je ctnostný má tedy určitý postoj, který se projevuje v jednání (v konfliktních situacích prokazuje odvahu) a tím uskutečňuje dobro (přispět k záchraně v ohrožení života). Jinými příklady ctností je čestnost, smysl pro spravedlnost nebo pevnost charakteru.

Nejdůležitější ctností podle tohoto typu etiky je morální zralost neboli moudrost – schopnost zdůvodnit a provést rozhodnutí, jež je v dané situaci optimální. Tak zdravotní sestra z našeho příkladu by měla prokázat ctnost ve smyslu praktické moudrosti. Nemůže pouze teoreticky odkazovat k nějakému nadřazenému principu, musí prokázat zralost v respektování rozdílů v tradici a hierarchii hodnot...

Ctnosti a pojetí člověka

Ve své nejdůležitější knize, „After Virtue“ z roku 1981, uvádí filozof Alasdair MacIntyre tři základní podmínky etiky vycházející z Aristotelovské tradice. Taková etika musí podle něho obsahovat:

- popis člověka, jaký opravdu je
- popis člověka po dosažení žádaného cíle
- popis prostředků jak se dostat z a) do b)

Obvykle jsou to jen body a) a c), jimiž se dnes v etice zabýváme, říká MacIntyre. To znamená, že prostředky k dosažení morálních cílů jsou pravidla, povinnosti, normy, a to zcela bez návaznosti na to, jak chápeme sebe sama a jaký jsme si v životě vytyčili cíl. Kým člověk je a co má konat, to je považováno za dostačující. Pro etiku ctnosti je to však příliš zúžený pohled: Musíme promyšlet naše činy také podle kritéria: co budou znamenat pro toho, kým chceme být nebo se stát. Čin rozhodně není jenom nástroj,

vypovídá něco podstatného o nás samých. Jestli to nepřijmeme, vzdáváme se hlubšího pochopení funkce etiky jako pomoci k rozvoji člověka – v rámci společenství s druhými lidmi. Etikové ctnosti tím míní, že člověka není možno brát jako „hotového“ v tom smyslu, že si má pouze osvojit správné jednání a tím již dosáhl morální dokonalosti. Člověka přece provázejí a utvářejí pocity, vůle, rozum a hlavně jejich souhra, odrážející se v našich činech. Nemůžeme být slepí k tomu, že člověk má vlohy a možnosti, které je třeba rozvíjet a pěstovat a které nejsou hotové už ve výchozím bodu. Z popisu člověka je přece zřejmé, že se nám často nedostává moudrosti, úsudku, že jsme snadno ovlivnitelní a necháme se svádět a mást. Pro profesní etiku je podstatné, že ten, kdo právě zahajuje školení nebo nastupuje do nového povolání, nemusí být kompletně morálně vzdělán, že každý z nás by se měl vnímat spíše jako „na cestě“ – jako ten, kdo má teprve objevit, kdo je a jak nejlépe rozvine své talenty a schopnosti. Příkladem může být rozvoj empatie, kterému jsme se věnovali v prvním díle této knihy.

K bodu b) je důležité poznamenat, že „cíl člověka“ nemáme chápat jako něco vzdáleného v budoucnosti, nýbrž jistý způsob života tady a teď. Tento cíl je aristotelickou etikou někdy označován jako „dobrý život“. Pro dobrý život je podle Aristotela charakteristická eudaimonia, štěstí. Ne však ve smyslu prchavého, povrchního jevu, nýbrž vyrovnanosti stabilního stavu a pohody. Šťastný neboli dobrý život je životem ve společenství, harmonii, rovnováze, provázený moudrostí a sebereflexí.

Jestliže cíl neleží ve vzdálené budoucnosti, ale je uskutečňován tady a teď, může být naše jednání neustále posuzováno ve vztahu ke svému cíli. V profesní etice je kupříkladu důležité, abychom si kladli otázku, jaký cíl, jaký charakter má mít instituce, ve které pracujeme, a jak naše práce tento cíl naplňuje. Proto musíme také zkoumat, co je směřovatelné pro naši praxi ve vztahu k lidem, kteří jsou s naší institucí spojeni. Co je „dobro“ pro určitou školu? Co je to dobře fungující nemocnice? Jak má vypadat kultura podniku? Jaké hodnoty spojují zaměstnance naší instituce? A jak se to projevuje v péči o studenty, klienty, pacienty?

V aparátu sociálního zabezpečení nebo zdravotnictví mohou být značné rozdíly, co se týče deklarovaného cíle. Může to být „ušetřit co nejvíce prostředků z veřejných zdrojů“, nebo „zabezpečení kvality života na širokém základě“. Zvolený cíl, říkájí etikové ctnosti, se odráží nejen v utváření instituce, ale i ve způsobu formování spolupracovníků a zaměstnanců. Etika ctnosti by to formulovala tak, že isme celou bytostí zapojeni, zaangażováni

do pracovního úkonu, do výkonu povolání, takže naše osobní postoje a cíle nejsou, nemohou být ve vztahu k naší práci neutrální.

Všichni obyvatelé multikulturní společnosti by si měli být vědomi, že konfliktní látka povstává právě z toho, že chápeme cíl a smysl lidského života velmi různě (viz kap. 15). To pociťuje i zdravotní sestra v našem úvodním příkladu. Je hluboký rozdíl mezi hodnotami moderní liberální a individualistické západní kultury a mezi hodnotami afrického kulturního dědictví, neseným tradicemi a příbuzenskými vztahy. Nebereme-li na tyto věci dostatečný zřetel, nepochopíme pravidla a hodnoty v celé šíři a dosahu (viz MacIntyrvův bod c).

Právě prodloužením bodu c) se dozvídáme, jakou cestou se dostat z bodu a) do bodu c). Cestou mohou být normy, hodnoty a také ctnosti. V aristotelské etice jsou to na prvním místě ctnosti, které nás vedou k cíli, jímž je stát se dobře fungujícím, ctnostným člověkem. Právě představa o tom, co je dobrý život nás přivádí k otázce: Jaké schopnosti a dovednosti musíme nasadit, abychom docílili dobré kultury podniku nebo instituce? Tyto schopnosti mohou mít nejrůznější podobu, mají však určité společné rysy.

a) Ctnosti jsou zakotveny v osobnosti člověka a formují jeho jednání. Naše zdravotní sestra například potřebuje tolerantnost. Jestli jí má, nevnučuje africké ženě svůj přístup.

b) Ctnosti jsou vázány na pojetí konkrétních hodnot, přijímaných v dané kultuře. Například ctnost tolerance se projevuje tím, že chováme pozitivní postoj vůči odlišným názorům a uznáváme hodnoty pokojného a nenásilného soužití. V kompaktních a v tradici zakotvených kulturách nemusí být tolerantnost vůbec považována za ctnost, ale spíše za lhostejnost vůči tradičním hodnotám. (Ale nemusí to tak být!)

c) Ctnosti samy jsou součástí dobrého života, nejen nástrojem k jeho dosažení. Člověku je dobře už tím, že ve svém životě uplatňuje ctnosti, a nikoli až v důsledku toho. Uskutečňování ctností je součástí dobrého života. Rozvíjet ctnosti bychom tedy měli kvůli nim samým a ne jen proto, že bychom tím získávali výhody nebo nějaký jiný zisk.

Už tušíme rozdíl mezi etikou ctnosti a etikou následků. Etika následků se zaměřuje pouze na to, k čemu jednání vede, zatímco etika ctností podtrhuje, nakolik jednání samo o sobě podává svědectví o jednatelovi, jeho rozvoji a životě ve společenství. Ctnosti nejsou jen prostředky k dosažení dobrých výsledků, jsou atraktivními hodnotami samy o sobě.

Snaha o rozvoj ctností je proto i metodou k rozvoji vlastních vloh, pro dosažení a uskutečnění vlastního já. Bývá označováno pojmem „seberealizace“. Podle tohoto přístupu se v etickém světle ocitá celý život člověka, nejen jednotlivé jeho činy. A celý život je místem, kde má jedinec co nejlépe uplatňovat sebe a své schopnosti. To je důležité pro něho jako životního aktéra, ale i pro jeho kontakt s lidmi kolem (s žáky, pacienty).

Pro výkon povolání to znamená, že zaměstnání nemůže být v žádném ohledu neutrálním polem, v němž vnějškově plníme určité „role“. Naopak; v práci rozvíjíme své schopnosti, vlastnosti a vlohy takovým způsobem, že to v esenciální míře přispívá k realizaci sebe sama. Je důležité podtrhnout, že „seberealizace“ nedělá z práce „prostředek“. Práce je součástí dobrého života, v němž realizují sebe sama (srov. kap.7). Tak se projevuje návaznost mezi etikou ctnosti a humanistickou etikou (srov. kap.8).

K tomu se samozřejmě přidružuje řada problémů. Snaha o vlastní rozvoj k dosažení morálně dokonalého života je chápána různě. Někteří lidé tvrdí, že se nejlépe realizují tím, že co nejvíce cestují, konzumují, oslavují. Na to by Aristoteles – a nejen on – řekl, že dobrý život spočívá v harmonické jednotě mnoha různých hodnot. Tyto hodnoty jsou utvářeny ctnostmi a nejsou definovány individuálně, nýbrž sociálně. Proto trváme na tom, že etika ctnosti nepřipouští „egotrip“ jakéhokoli rázu, nýbrž je propojena s rolí a funkcí, kterou individuum zaujímá v rámci kulturního společenství.

Norský profesor etiky Ivar Asheim chce zabránit, aby se ctnosti staly egocentrickým zahleděním do sebe sama. Navrhuje definovat pojem ctnosti s ohledem k určitým postojům, zabezpečujícím soužití s lidmi. „Postoj“ je mu určitým pevným vzorcem chování, který má stabilitu v čase, takže činí chování předvídatelným. V centru pozornosti nestojí jedinec, ale společenství. Asheim píše:

Pro toto pojetí ctnosti je konstitutivním prvkem společenství. Ctnost je pojmem vztahovým, nikoliv reflexivním. Není tedy zaměřena dovnitř, na rozvoj vlastní osobnosti, nýbrž ven, na mezilidské vztahy. Ústředním bodem jsou postoje, a právě ty tvoří nutné premisy pro vznik a vývoj společenství, ano společenství je definovatelné ve vztahových pojmech. Jestliže takové pojmy i postoje chybí, chybí i společenství samotné. (Asheim 1994, 121).

Zdá se, že Asheim se snaží všemi možnými způsoby zachytit, co bylo zřetelné u Aristotela, že totiž seberealizace pomocí ctnosti nenastává v izo-

laci a o samotě, nýbrž je zakotvena v – a směřuje ke – společenství jako celku. Teprve v moderní době je seberealizace pojímána individualisticky, aby se mohl každý rozvíjet svobodně, podle vlastního přání, jen s jediným omezením – aby mé snažení nešlo na účet ostatních. V novoaristotelské etice se rozvoj osobnosti a seberealizace v nejvlastnějším smyslu odehrává ve společenství a pro společenství.

Etika ctností je tedy propojena s představou člověka jakožto součásti společenství založeného na určitých hodnotách. Ctnostný není člověk jen tak sám o sobě, nýbrž tím, že uplatňuje určité postoje a rozvíjí určité hodnoty. Projevuje se zde úzký vztah mezi pojetím člověka a pojetím ctnosti: důležitost ctnosti je odvoditelná od toho, o čem si myslíme, že je důležité pro člověka.

Etika ctností nám tedy otvírá hlubší pochopení k tomu, že etická nebo morální nejednotnost není vždy jen výsledkem rozdílné interpretace jednotlivých případů, nýbrž i kontextu souvislostí etických otázek i jejich konkrétního kulturního ukotvení. Do tohoto kontextu se také přiřazují názory na cíl lidského života a další principiální hodnoty (srov. kap. 8). Etika ctností natolik podtrhuje význam kontextu, že zdůrazňuje, že etické konflikty v běžném životě se nedají řešit odkazem k nadřazeným principům, bez vztahu ke kulturnímu nebo osobnímu kontextu. O to více roste význam moudré zralosti, která nespočívá ve vyhledávání možného uplatnění abstraktních regulí, nýbrž v prakticky proveditelném řešení konkrétních problémů.

mult. nebo (přímá) cesta etika

Jak dosáhnout ctností v praxi?

V etice ctností jde o rozvoj člověka, patetičtěji řečeno: o ušlechtilého člověka. Být dobrým člověkem je hodnota sama o sobě. Osvojení ctností je cestou k tomuto cíli. Ale jak se naučit ctnosti?

Ctnosti není možno dosáhnout jinak než cvikem. Cvičit, procvičovat schopnosti, porozumění, síla vůle a ochota zkoumat otázky z různých stran. Tak ctnost „tolerance“ nepřichází sama od sebe, nýbrž setkáváním s druhými, přičemž si postupně osvojujeme, proč je třeba vstupovat do otevřeného vztahu s lidmi, kteří mají zcela jiné názory než my. Tím se sami

ubezpečujeme o sobě a o svých hodnotách, vyjadřujeme ochotu, aby všichni měli stejná práva, a to i tehdy, kdy nám to nepřináší výhodu nebo osobní potěšení. Ctnost tolerance se tak stává součástí „dobrého života společnosti“.

Avšak jediná ctnost k dobrému životu nestačí. Ctnosti jsou zakotveny v celku komplexní osobnosti, takže je třeba realizovat celou škálu ctností, rozlišovat a volit mezi nimi. Pro Aristotela musely být v souladu tyto čtyři centrální ctnosti: odvaha, moudrost, spravedlnost a uměřenost. MacIntyre potvrzuje, že ty jsou pro mezilidské soužití principiální dodnes. Osvojit si je můžeme cvičením a účastí v sociálním společenství, které takové ctnosti vyznává a uplatňuje.

Dobrá profesní etika by proto měla objasňovat, jaké ctnosti jsou nejdůležitější pro instituce i veřejný život, a podporovat je. Výsledek se odrazí nejen ve způsobu fungování instituce, ale také v dosahování lepšího pracovního prostředí, včetně dobrých mezilidských vztahů na pracovišti.

Úloha ctností. Instituce a praxe

Pro situaci na pracovišti je etika ctností velmi nosná, protože objasňuje, že ctnost se uplatňuje v určité praxi, v konkrétní instituci, takže nám pomáhá pochopit věc velmi podstatnou, totiž co je to dobrá a co špatná institucionální kultura. Tato otázka je relevantní v takřka ve všech profesionálních souvislostech.

Praxí rozumíme souvislou, kontinuální lidskou aktivitu, směřující k určitému cíli a stavící na spolupráci s ostatními. Vykazuje standartní ukazatele pro dobrou a špatnou praxi a odkazuje ke dvěma typům cílů: internímu a externímu.

Vezměme si příklad. Vyučování je praxe. Předpokládá součinnost s ostatními, nedá se provádět na vlastní pěst. Existuje určitý standard, který pomáhá určit, zda výuka je dobrá či špatná. Externím cílem je poskytnout učitelí živobytí. To by si však mohl obstarat i jinak. Interním cílem je vychovat odborně zdatné žáky a dobré lidi. Tohoto cíle jiným způsobem dosáhnout nelze.

Prostřednictvím praxe uplatňuje dobrý učitel ctnost. V daném případě jsou nanejvýš vhodné následující ctnosti: respekt, logické uvažování, schopnost přesného vyjadřování, trpělivost, empatie, pozornost, spravedlivost apod. Při deficitu ctností upadá i praxe a zhoršuje se výuka.

Úpadek v praxi odpovídá i úpadku instituce, v níž výuka probíhá. Narůstajícím počtem slabých, špatných hodin, se snižuje celkový standard školy.

Instituce je místem, jež skýtá rámec a podporu konkrétní praxi. Současně je sama na praxi závislá, aby mohla vůbec existovat a zabezpečit kvalitu.

V konkrétních institucích a společenstvích ctnost nejen praktikujeme, ale také se jí učíme, říká MacIntyre. Člověk se nemůže stát dobrým otcem, matkou, učitelem, ošetřovatelkou nebo sociálním pracovníkem, aniž by se nacházel ve vztahu k institucím rodiny, nemocnice apod. Instituce totiž nejsou neutrálními prostředky fungujícími zcela nezávisle na morálních dispozicích člověka, nýbrž jsou místem praxe, založené na ctnosti.

Ctnost a hodnoty mají přednost před pravidly

Jak jsme již zmínili v kap.4 (feministická kritika Kohlbergova pojetí morálního rozvoje), chápou chlapci a dívky morální otázky poněkud odlišně. Zatímco chlapci jsou fascinováni jednáním podle obecných principů, analyzují dívky spíše konkrétní situaci a vztahy mezi zúčastněnými stranami. V mnohém ohledu to připomíná rozdíl mezi povinností a diskursní etikou a etikou ctností. Konkrétní vztahy mezi lidmi v dané situaci – ty jsou tradičně v centru pozornosti dívek. Principy vnímají jako něco, co skýtá k situaci odstup.

Není jisté náhodou, že moderní feminističní etikové čtou Aristotela nově. Kládli důraz na to, že konkrétní etická situace žádá moudrost, které není možno dosáhnout jen plněním obecných principů. Namísto toho vychází moudrost z našich ctností a ty zase z hodnot, které nás formovaly a které nás zavazují k účasti na reálném lidském společenství. Aristoteles tedy ponechává prioritu konkrétní situaci a požadavkům, i když ze zkušenosti vylučuje, že i vzdálené situace jsou nám nanejvýš užitečné při aktuální analýze. Podstatné je, abychom konkrétní situaci nesrovnávali s ideálem, to bychom pak neviděli její charakteristiku a zvláštnosti a ne-

mohli bychom ji úspěšně zvládnout. Tento Aristotelův postoj je vlastně do značné míry srovnatelný s „feministickým“ – i tam se podtrhuje blízkost oproti principům a pravidlům vytrženým z kontextu.

Další důležitou hodnotou je podle Aristotela přátelství. Přátelství se může manifestovat pouze mezi konkrétními lidmi v konkrétní situaci. Přátelství je zabezpečováno ctností, neboť nežije jenom z naplňování etických principů, ale vzájemností, věrností, čestností.

Vezměme si tedy fenomén přátelství a srovnáme ho z hlediska povinnosti etiky a etiky ctnosti

P1. Přátelství je dobré a žádoucí.

P2. Přátelství nestojí na povinnosti (přátelství není povinností, kterou bychom měli vůči všem)

K. Jsou důležité hodnoty, které nejsou založeny na povinnostech

Pro Aristotela je základem etiky, že máme vztah k druhým lidem a že z každého vztahu vyplývají povinnosti. Povinnosti jsou tedy následkem této základny a nikoli předpokladem pro etablování dobrého života.

To je možno samozřejmě zobecnit – v konkrétních mezilidských vztazích se zaměřujeme na to, abychom druhému činili dobře. A právě na tom se bude zakládat i kvalitní výkon povolání.

Dobrý vztah k lidem přitom

a) je zabezpečován určitými ctnostmi

b) nemůže být dokonale zajištěn pouhou přesností formulací obecných povinností

Podle systému etických pravidel by přátelství nebylo jednou ze základních, ale jakousi přídatnou hodnotou. Jiný systém zakládá feministická etika. Vycházejíc z Aristotela, vidí své východisko v hodnotách, které jsou obsaženy v kvalitních vztazích.

Základem etiky je blízkost, vztahovost. Když si teď místo přátelství dosadíme rodinu, rod, národ, kulturní odkaz nebo tradici, ozřejmí se, proč nám etika ctnosti lépe pomáhá pochopit cizí vzorce jednání a volbu hodnot, a to i v případě, že jsou našim velmi nepodobné. – Je to proto, že hodnoty, jednání a rozhodování jsou pevně vázány ke konkrétním lidem, vůči nimž pociťujeme vztah nebo i závazky.

Tím jsme se dostali do oblasti, kterou mnozí označují za hranice etiky ctnosti: klade příliš velký důraz na blízkost ke konkrétnímu kontextu, takže se může vytrácet odstup potřebný pro zachování objektivní spravedlnosti v kontextu, v němž nejsme vázáni sounáležitostí nebo závazky.

Příklad: Společenství je enormně zainteresováno na tom, zabezpečit své statky a hodnoty, takže opomíjí, že existuje i obecná spravedlnost, které musí přispěchat na pomoc povinnosti etika. Představte si, že pracujete na vynikající škole, ale magistrát se rozhodl rozpočet vaší školy zkrátit a drasticky omezit s odůvodněním, že jiná škola, která má větší počet problémových žáků, má přidělen větší objem zdrojů. Spolu s kolegy nebudete schopni takové rozhodnutí bezprostředně akceptovat, protože vám odnímá řadu možností a tím ohrožuje hodnoty, které společně vznávejte a sledujete. Jste „zajatci“ vlastní situace a nevidíte proporce v relaci k jiným institucím, protože vás s nimi nespojují úzké svazky. Konkrétní hodnoty se mohou někdy dostat do kolize s požadavkem principu spravedlnosti a rovnosti. Ke ctnostnému životu tedy patří také zachování proporcí, aby totiž jedna ctnost nevytlačovala druhou, aby subjektivní zaangażovanost nevytlačovala objektivně obhajitelné zájmy v širším kontextu.

S tím souvisí další otázka, která může kolidovat s ideou obecných práv, že totiž člověk má obecná práva bez ohledu na to, pro jaký život se rozhodl. Lidé trpící poruchami životního stylu mají podle povinnosti etiky stejné nároky na pomoc jako ostatní. V etice ctnosti, podtrhující soužití, můžeme riskovat, že některé nároky na ošetření budou v této kategorii definovány jako stojící mimo rámec hodnot společenství. V Norsku je zdraví chápáno jako obecný statek. Proto chceme také zajistit zdravotní zabezpečení na vysoké úrovni. Ale mají na něj stejný nárok i ti, u nichž se vyvinuly choroby evidentně zaviněné nevhodným způsobem života? Definujeme-li společenství jako hodnotově homogenní, může se někdo ocitnout mimo jeho rámec.

Ctnost a život

Kontext morálně zakotveného výkonu povolání tedy nevzniká výhradně praktikováním určitých pravidel a principů. Při utváření našeho charakteru si osvojujeme ctnosti, které zabezpečují určité hodnoty. Můžeme konstatovat, že logickou návaznost dostává život tím, že ctnosti přispívají ke stabilizaci a trvalosti hodnot, jimiž se cítíme vázáni.

Abychom byli schopni zvládat konkrétní problémy konsistentním způsobem, je třeba si uvědomit souvislost mezi etikou ctností a narativní etikou, již jsme se věnovali v kap.5. V poměru ke konkrétním hodnotám naší praxe můžeme interpretovat sebe sama a můžeme objevit i návaznost mezi profesní etikou a ostatním životem. Etika ctností proto zabraňuje členění etiky v duchu snah naší doby. Umožňuje nám ukotvit naše jednání ve variabilních kontextech v rámci větších celků.

LITERATURA

- Asheim, I.: *Mer enn normer Grunnlagsetikk*. Oslo. Universitetsforlaget, 1994.
- Aristoteles: *Etikk* (i utvalg ved A. Stigen). Oslo. Gyldendal, 1972.
- Gillian, C.: *In a different voice. Psychological Theory and Women's development*. Cambridge Mass. Harvard University Press, 1982.
- MacIntyre, A.: *After Virtue. A Study in Moral Theory*. London. Duckworth, 1984.
- Nussbaum, M.: *The Fragility of Goodness. Luck and Ethics in Greek tragedy and philosophy*. Cambridge. Cambridge University Press, 1986.